

Биљана ВУЧЕТИЋ*

НАСИЉЕ НАД ИСТОРИЈОМ

Поводом књиге Ноела Малколма, *Косово. Крајња историја*, Лондон 1998, 492 стране

У широј европској и светској јавности слика о прошлости Косова и Метохије данас је умногоме обликована на основу дела о Косову Ноела Малколма. Ноел Малколм је студирао енглески језик и докторирао историју, а радио је као уредник недељника *Spectator* и *Daily Telegraph*. Он није албаноолог нити се до сада уопште бавио том облашћу. Његов опус обухвата крајње шаролика дела о историји јереси 1560-1624, о смислу суверенитета, о животу и музици Георга Енескуа, те о пореклу енглеског бесмисла. У нашој јавности се прочуо као писац књиге *Босна. Крајња историја*, написане 1994. године (приказ те књиге дао је М. Екмечић у Историјском часопису XL-XLI, а у нешто поправљеном виду у XX часопису *Dialogue* (5, Paris 1995)). Сами наслови дела о “Босни” и “Косову” откривају намеру аутора да територије које он подразумева под овим именима, знатно проширене изван својих изворних назива, представи као миленијумске геополитичке и културне ентитете. Своју очигледну политичку намеру, недвосмислену тежњу да прошлост Косова и Метохије прикаже у светлу данашњих политичких потреба, Ноел Малколм је покушао да прикрије навођењем широког круга извора и литературе. Дело је написано на 492 стране, са библиографијом на 36 страна. Његови стручни консултанци потичу, како сам у предговору наводи, из Албаније, Републике Хрватске и Муслиманско-Хрватске Федерације. Неизоставно морамо истаћи да уопште није користио југословенске архиве. Грађа потиче углавном из архива Ватикана, Беча и Париза.

Велики публицитет овог дела у Западној Европи почива на више пута поновљеном становишту да је то “прва целовита историја Косова”, од раног средњег века до 1997. године. Узмимо, на пример, појам “Косово”, којем писац приписује значење које је далеко изван изворног имена Косово. Косово је, пре свега, географски појам и односи се на равницу

* Аутор је асистент у Историјском институту САНУ, Београд.

између Ситнице и Лаба и то значење има вековима. Тек оснивањем Косовског вилаета 1877. године, као турске административне области, овај назив се шири изван свог првобитног географског одређења. У свим западним изворима до XIX века област Косова и Метохије улази у општепознато име Србија, а у XIX веку ова област је средишњи део Старе Србије. У току II светског рата, 1943. године, дошло је до покушаја да се из назива избаци старо српско име Метохија (потиче од речи метох - црквено имање) и назове Дукађин, по суседној албанској области. После II светског рата увођењем територијалне аутономије име Косово се користи за проширено географско значење, да би 1968. било избачено име Метохија и наметнуто албанизовано име "Косова".

На овом месту се не можемо бавити сложеним питањима етногенезе балканског становништва. У Малколмовом делу стално је присутно настојање да се покаже континуитет постојања албанског становништва на Косову и Метохији, иако је у савременој науци познато да су матичне области Арбанаса у данашњој средњој Албанији. Појединачне помене Арбанаса у повељама српских средњовековних владара Малколм генерализује и на основу тих примера изводи крупне закључке. С друге стране, он је потпуно занемарио масе словенског становништва на просторима Албаније и до данашњег времена сачувану словенску топонимију. Није се запитао како на Косову и Метохији, све до нај-новијих насилних промена, нема албанске топонимије, нити било каквих трагова албанских споменика културе. До које мере је писац прихватио ставове албанске стране говори податак да Арбанасе на Косову зове "Косоварима". Занимљиво је и његово тумачење велике сеобе Срба 1690. године. У питању је хит-тврђња албанске историографије да сеобе Срба није ни било и да су Арбанаси учествовали у борби на страни Аустрије (С. Ризај, С. Пулаха). Значи, ако сеобе Срба није било, није остало широких појаса слабо насељене земље на коју су се Арбанаси доселили. То све Малколм наводи на закључак да масовног досељавања Арбанаса није било, већ да су они аутохтоно становништво Косова и Метохије. Морамо нагласити да Арбанаса као компактних етничких целина на Косову и Метохији до XVIII века нема. О томе сведоче многобројни турски пописи као и западни извори. Арбанаса староседелаца на Косову скоро да и нема (треба погледати турски попис области Бранковића из 1455. године). Они се досељавају из Малесије током XVIII и XIX века, али у великом броју и после II светског рата до најновијег времена.

Малколм негира албанску колонизацију за време турске владавине, а пише о србизацији Арбанаса у средњем веку као да је то била масовна појава. Међутим, општепозната је чињеница да су турске власти помагале колонизацију Арбанаса, па и муслимана уопште, на осетљивим тачкама османске државе, па и на Косову, Метохији и у Македонији. Насељавање је праћено исламизацијом, а потом и поарнаућивањем Срба. Главни узрок исељавања (бољи израз био би "истеривања") српског становништва управо су насиља и злочини као последица насилне албанске колонизације.

Будући да Малколм све догађаје посматра са албанског станови-

шта, Србија је 1912. године заправо “освојила” Косово и на освојеној територији применила модел “колонијалне власти”. Да ли би се могло рећи да су снаге хришћанске алијансе “освојиле” данашњу Мађарску крајем XVII века, када су је ослободиле од османске власти. Малколм сматра да су српска и црногорска влада створиле мржњу која никада пре није постојала на Косову и Метохији. Узроци који су довели до рата са Турском 1912. године и десетлећа страдања и протеривања српског народа из Старе Србије, посебно после 1878. године, једноставно су изостављени. Турска власт је, по Малколмовом виђењу, угњетавала подједнако и Албанце и Србе, који су међусобно живели у слози. Русија је, са својим конзулима у Приштини и Митровици, “помогла да се створи нова атмосфера сумње и непријатељства”. Малколм сматра да и српска идеологија XIX века, која је оживела мит о Косову као светој српској земљи, сноси кривицу за данашње догађаје на Косову и Метохији. Иако наводи дела српске критичке историографије, која је разрешила многе српске митове, он веома пажљиво и вешто извлачи чињенице из контекста. Он чини исто и када цитира аустроугарске обавештајне изворе о броју становништва на Косову и Метохији крајем XIX века (1899). За Малколма су сви Срби православни, а Албанаца има католика, муслимана, па и православних. О Србима муслиманима, који су чинили знатан број популације, нема ни речи.

Аутор негира масовна страдања Срба у оба рата. Нема ни говора о фашистичкој Великој Албанији. Када су дошли фашисти, Албанци су се само осветили за угњетавање у периоду између два рата. Злогласна СС “Скендербег” дивизија формирана је само зато да би се “борила против комунизма”. За период 1945-97. године Малколм поклања поверење само албанским изворима. Можемо претпоставити да се више ослонио на тумачења албанских сарадника, него на своје познавање албанског језика. Малколм се уопште није запитао како албанско становништво на Косову, наводно столећима угњетавано, у данашње време предњачи и у економском и културном погледу у односу на државу Албанију.

Ноел Малколм нас је натерао да посумњамо у његове мотиве за бављење историјом Балкана. Без имало устручавања он оповргава значај Косовске битке за српски народ, преувеличавајући број странаца у српској војсци и проглашавајући Милоша Обилића Мађаром. Он има право када каже да су Босанци учествовали у бици, али нас то доводи до питања: ко су они били у етничком погледу тј. да ли су уопште били странци или етнички Срби. Ништа мање апсурдна није ни теза да је Његош, у позиву на очишћење земље од неверника, отпочео употребу термина “етничко чишћење”. У делу су пажљиво уткане многе грубе грешке, попут подсећања да је Срем “хрватски регион западно од Београда” или да је на источном Косову у XVII веку говорни језик био “српско-хрватски”. Незадржив демографски бум Албанаца на Косову објашњава тиме да су, због традиционалних и верских погледа, албанске жене против абортуса, док је код Срба број абортуса међу највећим у Европи, те Срби могу “само себе да криве”, што је “Србија већ изгубила Косово у демографском погледу”. Аутор је врло упоран у напорима да покаже да

је Косово сасвим посебна и самостална *јединица*, независна од Србије у друштвено-демографском развоју. Малколм тврди да "није сврха ове књиге да стане на страну за или против било ког посебног решења косовске кризе". Упркос томе он каже: "истина коју су искусили Албанци може се описати као важнија од две истине", само зато што чине већину становништва Косова.

Обимно дело Ноела Малколма заузело је своје место на полицама многих светских библиотека. Књига није преведена на српски језик, али је пажљиво пропраћена од стране југословенских историчара. У Историјском институту САНУ је почетком октобра 1999. одржана научна расправа поводом књиге Ноела Малколма. Радови ће ускоро бити објављени на српском и на енглеском језику. Малколмова књига је изазвала контроверзне коментаре и у иностраној критици (видети: др Миле Бјелајац, "За и против - Виђења Малколмове књиге на Западу").

Noel Malcolm, *Kosovo: A Short History*,
Macmillan, London 1998, 492

In the wide European and World's public, contemporary picture of the Kosovo and Metohija's past is in the great deal based on the book on Kosovo, by Noel Malcolm. Noel Malcolm had studied English literature and has Ph.D. in history, and he worked as editor of the *Spectator* and political columnist of *Daily Telegraph*. He is neither albanologist and has never done any research in that area. In his opus one can find extremely variegated works on history of heresy 1560-1624, on sense of sovereignty, on George Enescu's life and music, and on the history of English nonsense. In our public he has become known as a writer of the book *Bosnia. A Short History*, written in 1994. (Academician Milorad Ekmečić in the *Historical Revue XL-XLI* has published an account of that book, and also an improved version of the account in the XXth revue *Dialogue* (5, Paris 1995)). The title: *Kosovo. A Short History* itself provokes dilemma. The names of books on "Bosnia" and "Kosovo" reveal author's intention to represent territories, which he alludes under these names, considerably aggrandized out of their primary terms, as millennium geopolitical and cultural entities. Noel Malcolm has tried to mask his obvious political intention and unequivocal tendency to represent the past of Kosovo and Metohija in the light of the current political demands, by quoting a great number of historical sources and literature. In the book of 492 pages, we find literature on 36 pages. Author's competent consultants are from Albania, Croatia and Muslim-Croat Federation. We simply mustn't omit the fact that he hasn't been using any Yugoslav archives. The list of manuscripts quoted or referred to in this book is confined mostly to archives of Vatican, Vienna and Paris.

The great publicity of this book in the Western Europe relies on the frequently repeated attitude that this is "the first complete history of Kosovo", from the early Middle Ages till 1997. But let us look at the term "Kosovo", which had

been, by the author, given meaning that is far out of the primary name Kosovo. Principally, Kosovo is a geographic term, that refers to the plain between rivers Sitnica and Lab, and it has had that specific meaning for centuries, practically till the end of the XIX century. Only after the founding of Kosovo Vilayet in 1877, as Turkish administrative region, this term began to spread outside its primary geographic location. In all of the western sources till XIXth century Kosovo and Metohija area is known under the name of Serbia, and in the XIX century, this area is central part of the Old Serbia. During the World War II, in 1943, there had been an attempt to throw out the old Serbian name Metohija (it derives from word metoh-church estate), and change it to Dukadjin, with the name of neighbour Albanian area. Since the World War II, with inauguration of territorial autonomy, the name Kosovo has been used for expanded geographic meaning, so that in 1968 there could have been expelled name Metohija and imposed albanized name "Kosova".

In this article we cannot solve complex questions of ethnogenesis of the Balkans population. In Malcolm's book there is a constant endeavour to show continuity of existence of the Albanian population in Kosovo and Metohija, although it is known in modern science that basic Albanian areas are in the present middle Albania. Particular mention of Albanians in the charters of Serbian medieval rulers, Malcolm generalizes inducing far-reaching conclusions. On the other hand, he has absolutely neglected masses of Slav population in Albanian regions, and Slav topography preserved until present-day. He has not ask himself why in Kosovo and Metohija, until the latest violent changes, there never existed either Albanian topography, or any traces of Albanian cultural heritage. We can see that Malcolm has accepted attitudes of Albanian side by calling them with artificial name "Kosovars". His interpretation of the Great Migration of Serbs, that occurred in 1690, is also very interesting. It is actually a hit-claim of Albanian historians (S.Rizay, S.Pullaha), that the Great Migration never happened and that Albanians took part in the war on the Austrian side. So, if there wasn't any migration of Serbs from Kosovo, there were no vacant and poorly populated zones for settlement by Albanians. From all these Malcolm concludes that mass migration of Albanians to Kosovo never occurred, so that they must be authentic population in Kosovo and Metohija. We have to emphasize that there had been no Albanians as compact ethnic entities in Kosovo and Metohija until the end of XVIII century. Many Turkish censuses can verify that, and also the Western sources. There are almost no aboriginal Albanian in Kosovo (One should look into the Turkish census of family Branković area from 1455). They were moving into Kosovo from Malesija during XVIIIth and XIXth century, and in the great number after the World War II until today.

Malcolm denies Albanian colonization during the Ottoman reign, but he writes about serbization of Albanians in the Middle Ages, as if that was an accustomed phenomenon. Nevertheless, it is a well-known fact that Turkish authorities helped the Albanian colonization, as well as the colonization of Muslims in general, on the vulnerable points in Ottoman state, like in Kosovo, Metohija and Macedonia. Settling was followed by islamization and after that by albanization of the Serbs. The main reasons of Serbian emigration (better description would be "expulsion") from Kosovo were just outrage and crimes as a result of a violent Albanian colonization.

Since Malcolm has completely accepted the Albanian point of view, he sees that Serbia had 1912 actually “conquered” Kosovo, and imposed a model of “colonial rule”. But can we say that the forces of Christian alliance “conquered” Hungary at the end of XVIIth century, when they had it liberated from Ottoman rule? According to the author Serbian and Montenegrin governments created the hatred which had never before existed in Kosovo and Metohija. The roots that brought to the war between Serbia and Turkey in 1912 and dozens of years with suffering and expulsion of Serbs are simply omitted. Turkish rule had, as Malcolm sees it, oppressed equally Albanians as well as Serbs who lived in concordance among themselves. Russia, with consuls in Priština and Mitrovica “helped to create a new atmosphere of suspicion and hostility”. Malcolm thinks that the nineteenth-century Serbian ideology is also to be blamed for the recent events in Kosovo and Metohija, because it brought back to life the myth of Kosovo as a holy Serbian land. Although the author cites the works from Serbian historiography, which had already solved many Serbian myths, he very carefully and thoroughly derives facts out of their context. Yet, he does it also when he quotes Austro-Hungarian intelligence records on the population figures in Kosovo and Metohija at the end of XIXth century (1899). Malcolm considers all Serbs as Orthodox Christians, but Albanians are Catholics, Muslims, and also Orthodox. He has never written about Serb Muslims, who had made a great deal of Serb population.

The author denies numerous Serbian victims in both World Wars. He hasn't even mentioned the fascist state of Great Albania. When fascists came, Albanians had only revenged themselves for Serbian oppression in the years between the World Wars. According to him the notorious SS “Skenderbeg” division was formed only to “fight against communism”. To describe the period 1945 – 1997, Malcolm trusts only the sources of Albanian origin. We can assume that he relied more upon his Albanian associates' interpretations, than on his own knowledge of Albanian language. He had also never wondered why Albanian population in Kosovo, allegedly oppressed by Serbs for centuries, leads in economic and cultural sense in regard to Albania in present day.

Noel Malcolm has forced us to suspect his motives for researching the history of the Balkan. With no scruple he disallows the significance of the Kosovo battle for Serbian people, by magnifying the number of strangers in the Serbian army, and proclaiming Miloš Obilić, the great Serbian Medieval hero, to be a Hungarian. He has the right to say that Bosnians took part in the Kosovo battle - but that brings us to the questions who were they in ethnic sense, i.e. were they actually strangers, namely Serbs? No less ridiculous is Malcolm's thesis that Njegoš invented the term “ethnic cleansing”, in his invitation to purify the land from the infidels. There are many very carefully hidden errors in this book, like the claim that Srem is “Croatian region west of Belgrade”, or that the language in Eastern Kosovo at XVIIth century was “Serbo-Croat”. Malcolm explains slashing Albanian demographic growth in Kosovo by the fact that Albanian women are, because of traditional and religious reasons, against the abortions, while Serbs have the number of abortions among the greatest in Europe, therefore Serbs “had only themselves to blame” because “Serbia had already lost Kosovo - lost it, that is, in the most basic human and demographic terms”. The author is very persistent in efforts to show that Kosovo is quite particular and autonomous *unit*, independent from Serbia in the social-demographic

development. Malcolm claims that “it is not the purpose of this book to present a case for or against any particular solution to the Kosovo crisis”. Nevertheless he says “the truth experienced by the Albanians could be described as the more important of the two truths”, just because they make the majority of the population in Kosovo.

Noel Malcolm’s comprehensive book has found its way to the shelves of many libraries in the World. This book hasn’t been translated into Serbian language, but it has been thoroughly commented by Yugoslav historians. The Historical Institute of Serbian Academy of Sciences and Arts organized the scientific dialogue about the Malcolm’s book on Kosovo, on October 8th 1999. The papers from this conference should be published soon in Serbian as well in English. Noel Malcolm’s book also provoked a controversy among the foreign critics. (see M.Bjelajac, “Pro et contra - Seeing of Malcolm’s book in the West”)